

ינואר 2007

גיליון 61

מסע עולמי

צפון איטליה

לאן כדאי לטייל באזור האגמים הנוזע של צפון ארץ המגף

אומן

כל מה שראוי לדעת לקראת העלייה לחגל לקברו של רבי נחמן

אקוואדור

"לסומברו שלי שלוש פינות" - המדריך השלם לכובע המפורסם

דרום אפריקה

איך להתכונן לקראת ביקור מרתק בקוואזולו-נאטאל - ארץ שבט זולו

עמק קטמנדו

הצריך לראות ואת מי רצוי פגוש בבירת נפאל ובסביבתה

יגעת ונסעת

העיר אומן שבאוקראינה אינה אתר תיירות קלאסי במובן הרגיל של המילה, אולם אלפים פוקדים אותה בשל דנקותם רבי נחמן, שהאמין בשילוב של תפילה ואמונה ומי שקבע ש"מוכרחים להיות שמח"

כתב וצילם: עמרי גלפרין

מימי לא ראיתי כן את נמל התעופה בן גוריון דחוס בנגרים הלבושים ז'קטים שחורים וחולצות חגיגיות, אלפי חרדים שצבאו על בית הנתיבות לקראת ביקור **כאומן** (Uman) שבאוקראינה. גם אני, בחור חילוני, החלטתי לנסות ולהבין מהו אותו קסם שצופנת בחובה העיר האוקראינית.

כבר בטיסה לכיוון **קייב** (Kiev) התחלתי להרגיש את האווירה המיוחדת, אווירת קדם אומן. מרבית הנוסעים נעמדו בבטן המטוס והחלו מתפללים תפילת ערבית. היו מי שפצחו בשיר וסחפו את כל הנוכחים לשירה ערה, וגם מי שלא הכיר את הטקסט המושר החל לתופף באצבעותיו את המקצב הקליט. מראה מרתק. זה חלק גדול מהעם שבו אני חי. אני כחילוני כמעט שלא נחשף לאותם אנשים ביומיום, כל כך רחוקים האחד מהשני - כל כך קרובים. אולי כאן מתחיל תהליך ההתחזקות של רבים, ה"ביחד" הממגנט, דווקא כאן בבטן המטוס.

אחת מההתרששויות המרגשות שבאומן היא הצפת ערך אהבת האדם. אנשים מתחבקים, מחייכים זה אל זה, גם אם מעולם לא הכירו איש את רעהו

נעמוד מימין:

הרב הבטיח שילדים המגיעים לקברו ויקראו שם את התיקון הכללי, יהיו שמורים מן החטא עד ליום חתונתם

תפילה, הלכה, התבודדות ואמונה

לאחר שלוש שעות טיסה ועוד שלוש שעות נסיעה באוטובוס, שזכה לאבטחה צמודה מצד ניידת משטרה מקומית, הגענו לאומן, עיר שנמצאת במרכזה של אוקראינה. בעת הירידה מהאוטובוס פגשנו בעשרות נערים שאוחזים עגלות מאולתרות ומריצות ומציעים את סיועם בסחיבת המזוודות תמורת תשלום פנוט.

רוב המבקרים כלל לא ידעו היכן ילוננו בלילות הקרובים, ופסעו מספר מאות מטרים עד לרחוב המרכזי שבאזור העיירה היהודית המאולתרת. יש מי שיקימו אוהל ארעי באחת מפינות הרחוב, יש מי שייכנסו למקח וממכר לגבי מחירי הדירות. לעתים נדחסים בדירה קטנה עשרות מתפללים, ישנים על מזון שנזרק על הרצפה. מים חמים בברזים הם זכות, ובקיצור מי שמחפש "פאסיליטיז" - אומן היא לא המקום בשבילו.

נשאלת השאלה למה בכלל להגיע לאומן, מי היה הרבי נחמן שבשנים האחרונות אלמים פוקדים את קברו, ושכמעט על כל קיר מותם בארץ מתנוסס הכיתוב "נח נחמ נחמן מאומן"! ובכן הרב, ובכי מאמיניו "רבנו", נולד בשנת 1772 ונפטר ממחלת השחפת בגיל צעיר. בן 38 היה במותו. הוא הדגיש את חשיבות הערך המשולב של תפילה, לימוד הלכה, התבודדות ואמונה שצריכה לבוא מעומק הלב השמחה והאופטימיות הן מקור תפיסת החיים והיא אוש נחשב כחצר האחורית בנפש האדם - הוא מיותר ועדיף שיושאר גם מיתם.

נהר שמתהר מכל הכתמים

בשנת 1768 ונטכחו כ-30 אלף יהודי אומן לאחר שלא הסכימו לנרוע בך לצלב, דבר שהיה פוטר אותם ממייתה. כששמע הרב את סיפורי ההקרבה של היהודים בני אומן, אירוע שהתרחש עוד טרם לידתו, הוא הורה לסובבים אותו שבקץ ימיו כל רצונו להיקבר לצד אותם יהודים. רבי נחמן האמין שיש לו את הכוח לסייע ולעזור לכל אדם באשר הוא, ובקשתו נטרם מותו הייתה שיעלו אל קברו, בייחוד בראש השנה. חסידיו טוענים כי כל מי שיקרא על קברו את התיקון הכללי, עשרה מרקי תהילים שחרב אינד, יזכה לישועות ולהגנה בהגיעו אל העולם הבא.

בקצהו של רחוב פושקין ניצבים מספר דוכנים, בהם יוכלו מחפשי ה"מציאות" למצוא מכלי ונייה ועד אוטפי גולים ישנים, בנדים וחפצים עתיקים

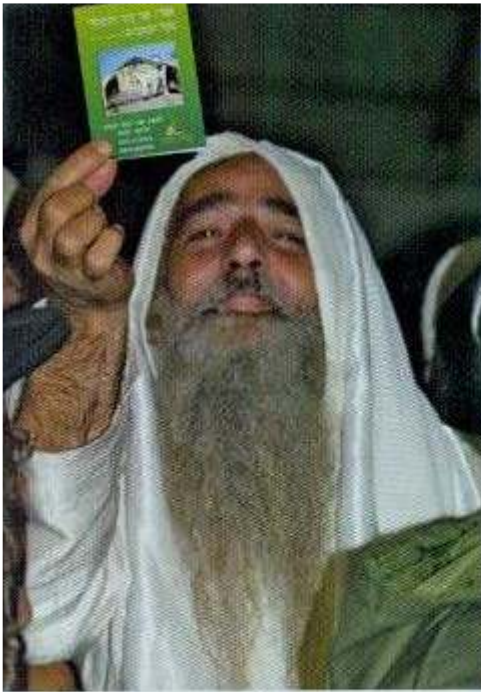
נעמוד משמאל למעלה:

באשר המבקרים תגיעים אל מתחם קברו של הרב מזכיריהם להם שנאן המקום להתכיל, ושיש להימנע מדברים שיש בהם משום לשון הרע

נעמוד משמאל למטה:

רבים שאימצו את משוח הרוני מתבודדים יום יום, כל השנה, ומשך שעה ותהלים זו שיח קולני עם האל. מראה אופייני באומן

▶ אמרתו "ניצחתי ואנצח, גמתי ואגמור, אני נהר שמטיר מכל הכתמים", היתה לבטח מעוררת כיום איזו כותרת עם לילוג פרשני ורמז למגלומניה מתקדמת, אבל לאחר שנת אמונה רבות מצד חסידיו, יש שידועים לשתף את כל מי שרק יחפוץ בסיפורי נסים ונפלאות שאירעו להם גם בעולמנו זה.

בין המבקרים באופן, לצידם של הברסלבים, ניתן למנוש ציבור דתי מחצרות רבות, חסידי נור, ליטאים, הב"דניקים ואפילו קבוצה לא ציונית מחסידות סאטמר. נראה שבדיו של הרב נוגעים לקהילות שלמות, דבר הנחשב לחריג בעולם החרדי, שמחלוקות בו הן עניין שבשגרה. גם ציבור חילוני מגיע, רבים מחפשים תשובות בין נבכי הדת והמסורת, בין הקודש לחול. יש מי מהם שהגיעו עם שיער ארוך ושבו לביתם קצוצי שיער ואף עם מאות בצודי ראשיהם, התחזקו באופן ממש, או לפחות באופן ויוואלי.

גם חסרי כל מעוניינים להגיע ולבקר בקברו של הרב, והיו מי שזכו לתרומה מצדו של יהודי עשיר מאמריקה, ישראל וינגו שמו, אשר החליט לסייע ל-3,000 מאמינים ולהטיסם מישראל ומאמריקה. הוא אף הקים עיר אהלים שתכיל את כל אלפי מומניו, ויש מי שכבר הצמידו לו את הכינוי המכובד "צביר".

היטהרות של טרם חג

רחוב פושקינה (Pushkina), הרחוב המרכזי בעיירה היהודית המתהווה שבאופן, הוא בדרך כלל רחוב צדדי ושקט בו מתגוררים כמה אלפי תושבים. בימי טרם החג מתנגנת בו מוסיקה כלומית ודוסידאנטית בשלל פראמאות ומילים מקוריות בוקעת ממגברים ("ברבאבא" בסגנון "רבי נחמן, רבי נחמן, רבי נחמן, אין כמוך בעולם" או "יש לנו תיש" בסגנון "יש לנו רבי, רבי יש זקן"). בדוכנים המזוהים ברחוב נמכרים ספרי תורה, תמונות של רבנים ועוד מריטים רבים. קצות הרחוב שונים במהותם זה מזה: בקצה אחד הוקמה שדות מוכרות המופעלת על ידי סוחרים מקומיים. לחלק מדוכניהם מוצמד דף מודפס שעליו כתוב שהמוצרים נמכרים באישור משמורת הקודש או, במקרים אחרים, שהמוצרים נמכרים לגברים על ידי גברים בלבד, היתרים מוזרים למי שלא מורגל בהם. הלהיט התורן בתחום זה הוא בובת מטרושקה (שרבים מאיתנו מכנים "בבושקה"), זו הנפתחת ובתוכה תאומותיה המכונצות מה. בקצהו השני של הרחוב מצוי מבנה הציון, קברו של רבי נחמן. זה המקום הקדוש בו דורשים מהאדם להתחבר לאני האמיתי שבו, להתפלל ולהתמקד כמה שרק ניתן.

ביום החג, טרם כניסתו, מתקיים מעמד התיקון הכללי. אלפי מתפללים נדחסים איש לצד רעהו בחלקת הקבר ובמרכז הרחוב ונועקים יחדיו את מרקי התיקון הכללי. מספר שעות לאחר מכן כל הדוכנים מקופלים, שקט מתחיל לשרר ברחובות והציבור הדתי נכנס למקוואות המצויים במרתפי הקלוי, אלה הם שני בתי הכנסת הגדולים שבמקום, על מנת לקיים את מצוות ההיטהרות. רחוב פושקינה לובש לבן, אווירת חג. כל הבאים מתקבצים בבתי הכנסת, יש מי שטנוחים ספר תורה

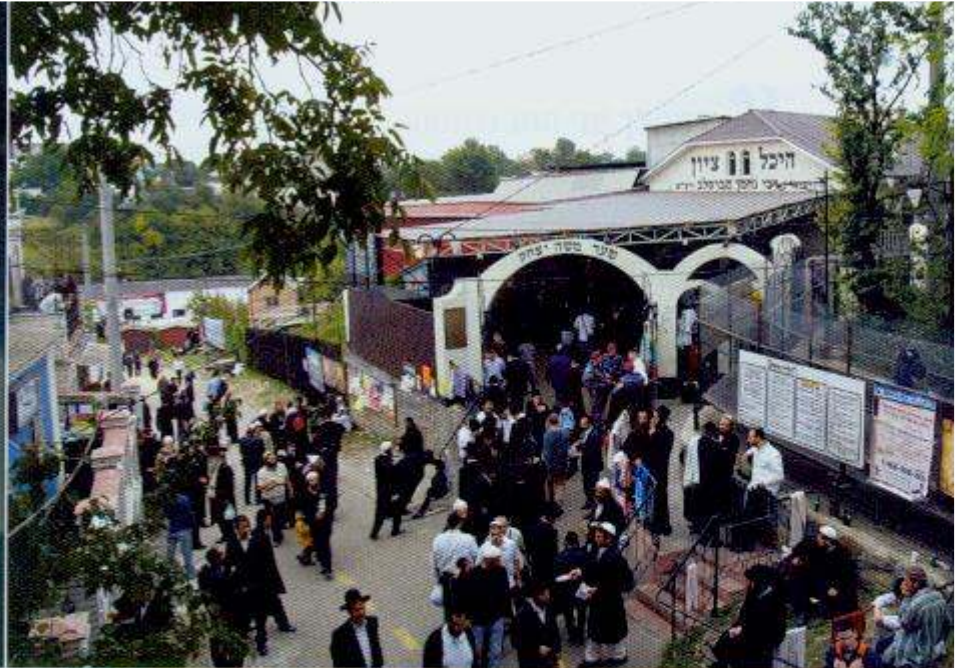
להיכל ציון, קברו של הרבי, מניעים המבקרים הרבים כדי להתפלל עבור עצמם ועבור בני משפחותיהם וחנריהם. בין התפילות והדיונים יש מי שחוטפים תנומה קלה

למעלה מימין:

רוב המבקרים בעיר אינם יודעים היכן ילונן. יש מי שמקיימים אוהל ארעי נאחת מפנינות הרחוב

בעמוד משמאל למטה:

רחוב פושקינה, הרחוב המרכזי בעיירה היהודית שבאופן בימי החג וצבע בלנן על ידי המאמינים

” רבי נחמן האמין שיש לו את הכוח לסייע ולעזור לכל אדם באשר הוא, ובקשתו בטרם מותו הייתה שיעלו אל קברו, בייחוד בראש השנה. חסידיו טוענים כי כל מי שיקרא על קברו את התיקון הכללי, עשרה פרקי תהילים שהרב איגוד, יזכה לישועות ולהגנה בהגיעו אל העולם הבא

על שולחן ברחוב ומקומים בית כנסת מאולתר. עם תום התפילות מונים המאמונים, איש איש עם חבריו, לארוחת החג. אחד מסארגני "הפקת אומן", בחור חרדי צעיר ונמרץ, נחמיה חשיך שמו, אמר לי כבר בהגיעי כי לא משנה מי יגיע, כמה מרטות מצויות או לא מצויות בכיסו - באומן אין ולא יהיו רעבים, ואכן במקום מצויים מפעלי הזנה, חלקם חינם, חלקם במחירים סמליים. כולם זכנו לארוחה הגונה בראש השנה.

תשליך של חילונים

במהלך ימי החג נשמעות בכל האזור תפילות מבוקר עד ערב. נראה שהרוגע חדר היטב לליבות האנשים, תקיעות שופר מפלחות את השמיים ישנם רבים המחפשים פינת מסתור, בין עצים ושיחים ובמקומות מרוחקים, מתבודדים, מהלכים קדימה ואחורה, מורשים ידהם אל השמיים, מדברים לעתים בקול רם ומתחננים לטוב. בשיחה שקיימתי עם אחד מהמאמינים הוא סיפר לי שרבות ממשאלות ליבו מולאו לאחר שהחל בשנים האחרונות להתבודד מדי יום. הוא הוסיף ואמר שהפך לאדם שלו יותר ונח לבריות, ושבעת התבודדות הוא מגיע להתעלות רוחנית בעוצמה כזו, עד שהוא מרגיש כאילו הוא מרחף.

מי שמתגוררים בעיר האוהלים צריכים בימות החג להכך עד לאזור מרכז ההתרחשות הדתית. בדרך נגלים עצי פרי רבים, שיזף, תפוח, אגס, בוסתן של ממש. החלק העגום בדרך הוא בית הקברות המערב היהודי-נוצרי, בו נמצא קבר אחים ל-3,000 מיהודי האזור שנרצחו בשנות ה-20 של המאה הקודמת.

כאזור מצוי אגם מים גדול, וכיום נגיל ניתן למצוא בו דייגים מקומיים המנסים את מזלם באחד מימות החג מתקיימת באגם תפילת ה"תשליך", זו המבקשת להשליך אל המצולות את החטאים. רבים שולפים את כיסי מכנסיהם החוצה ומראים כי ניקו והשליכו את כל עוונותיהם. שיא האירוע מבחינת החילונים שהחליטו לנסות ולשנות את מנהגיהם הוא בתשליך לאגם של עגיליהם, פירסינגיהם, וכל סממן המסמל את העולם הגשמי יותר.

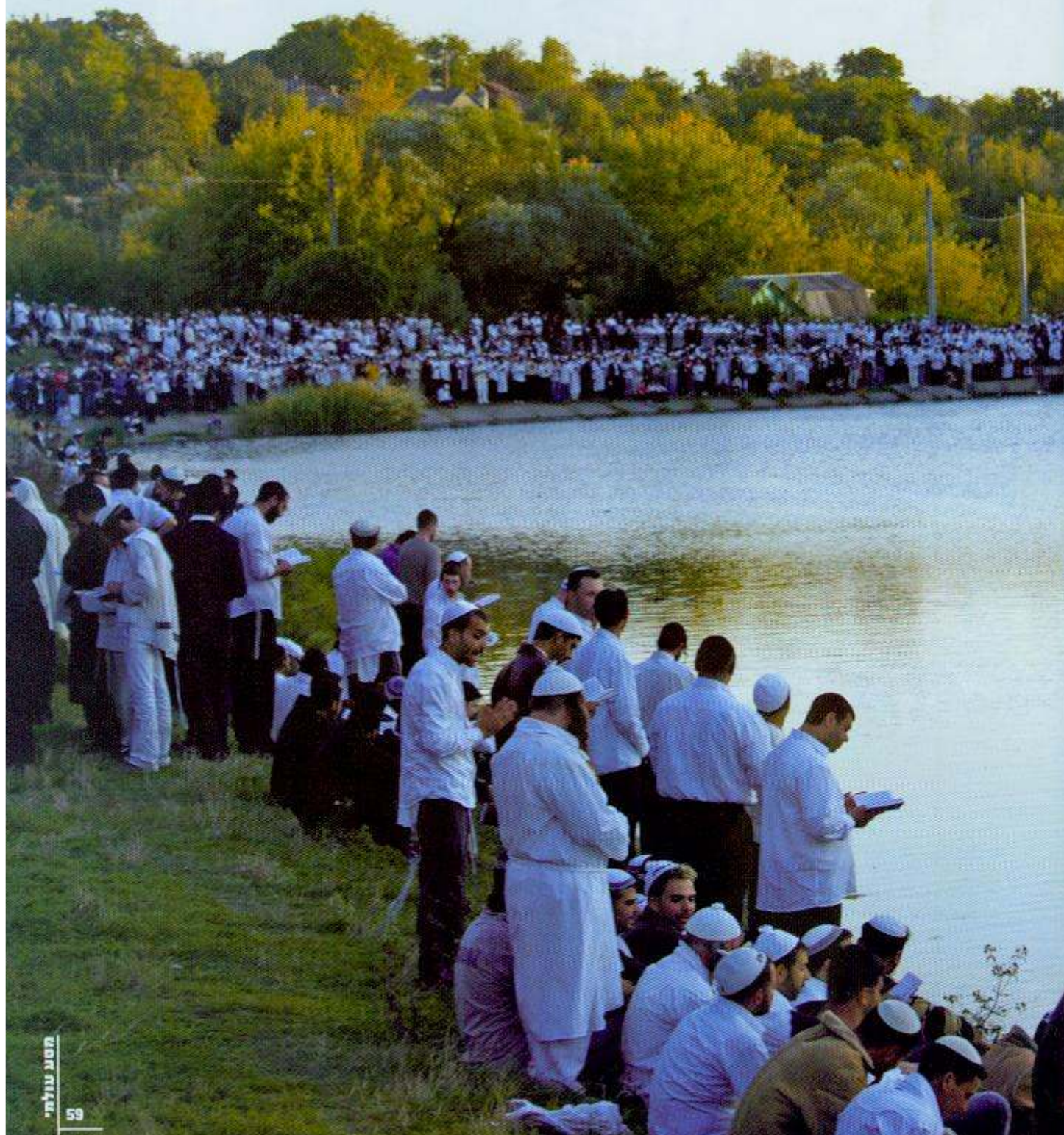
מנחת זיכרון לסופיה

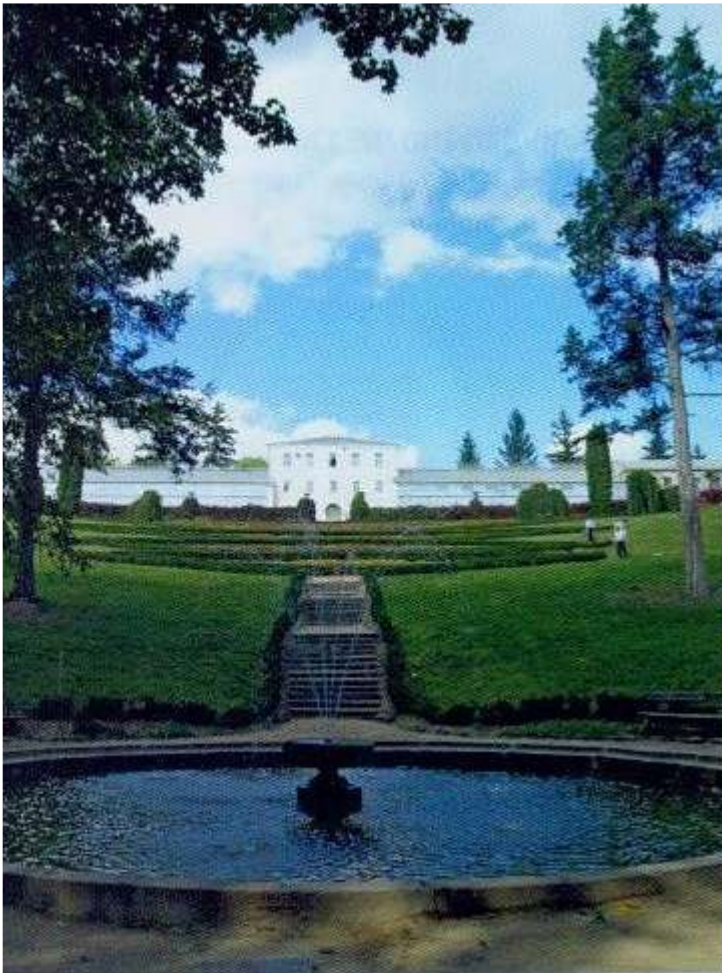
בשעות הפנויות טרם כניסת החג או בצאתו נוהגים חלק מהמגיעים לאומן לצאת לטיול רגלי בעיר עצמה. היעד המרכזי הוא **פארק סופיה** (Soliyivka Park), שנחשב לריאות הירוקות של האזור. ◀

בין הבתים הכפריים נמצא בית קברות יהודי ובו מצבות בודדות. צמוד לו בית קברות יהודי-נוצרי בו ניצבת מצבת זיכרון ליהודים, בני המקום, שנרצחו בשנת 1920

בעמוד משמאל: בתפילת התשליך, צינור גדול מתקהל טניג האגם שנמצא בקרבת קברו של הרבי, מראה מרשים המלווה בשירה ובתפילה רמה

”
במהלך ימי החג נשמעות בכל האזור תפילות מבוקר עד ערב. נראה
שהרוגע חדר היטב לליבות האנשים, תקיעות שופר מפלחות את
השמיים. ישנם רבים המחפשים פינת מסתור, בין עצים ושיחים
ובמקומות מרוחקים, מתבודדים, מהלכים קדימה ואחורה, פורשים ידיהם
אל השמיים, מדברים לעתים בקול רם ומתחננים לטוב

▶ שתי גרסאות שונות בתכלית מספרות על הקמת הגן: האחת טוענת שהוא קרוי על שם בתו של מושל העיר שניסה במאה ה-18 להניע את ההיידמאקים מלהרוג את היהודים, וכנקמה על סיועו ליהודים רצחו הגויים את בתו היחידה. הגרסה השנייה מספרת שהגן הוקם כמתנה יקרה לכבודה של אישה בשם סופיה, בת שוודיה שבעלה היה ממנהיגי ומעשירי האזור. האקלים באומן לא היה לרוחה ובעלה שרצה לפייסה החליט לנסות ולפצותה בכל דרך אפשרית. גם הרב נחמן עודד את המבקרים באומן להגיע לגנים, לטייל ולהסתובב בהם. יש מהם שמסתתרים בין העצים ונבעות הגן, מרימים ידיהם לשמיים, מתבודדים ומתפללים.

פארק סופיה שוכן במרחק 500 מטרים לערך מרחוב פושקינה ומובילה אליו דרך יפה שעוברת בין עצי ערמון. כשנכנסים מהשער הראשי עוברים דרך שדרת עצים, ומעבריה מסלעות נוטפות מים. בשביל הקוריוז ניתן לשכור סוס ועגלה ולרכוב בשדרת הכניסה. בקצה שביל הכניסה מבנה שער יצוק וגדול ומעברו השני אנם מלאבותי עם מורקת מים. אפשר לנסות ולהתענג על האווירה הרומנטית שבמקום. לשכור סירת משוטים ולשוט בה מגדה אחת לשנייה, מרחק כמה עשרות מטרים. בין הצמחים מסתתרים מספר מיני בעלי כנף, ברווזים וברבורים המשתכשכים בין מפלי המים, ומעל לאגם מרבדי דשא ומרחים המסודרים באופן מופתי, מהם ניתן להשקיף אל עבר כל הגן מנקודת תצפית גבוהה. סופר לי שאם טסים מעל לגן אפשר להבחין באות S הלקוחה משמה של סופיה. בפסגת הגן ניצבים מספר מבנים המשמשים בית לפקולטה לחקלאות של אומן. אפשר להיכנס משער צדדי ולהנות ממראה הצמחייה המטופחת.

עם הפנים למערב

רוב המבקרים באומן מגיעים אליה על מנת לפקוד את קברו של הרבי, אולם בעיר מצויים גם מספר אתרים נוספים שכדאי לבקר בהם. מאחורי מתחם קבר הרבי ישנו מעבר בין הבתים המוליד אל שוק מקומי. זהו **השוק החקלאי** (Colgospniy Bazaar), שוק עצום בגודלו הפתוח

למעלה:

פארק סופיה הממוקם במרכז העיר טובל בנינות מטופחות ובמזרקות מים מרשימות. לצד זוגות רומנטיים ניתן לזהות בו גם ממאניו של הרבי

בעמוד משמאל:

במרחק קצר מרחוב פושקינה מתקיים השוק החקלאי, שוק מקומי יומימי עצום בגודלו. רבים מהמתפללים מבקרים בו ורוכשים מצויים לסעודת החג

נ נח נחמן מאומן

כמעט על כל קיר פנוי בארץ מתחוסס גופיטי עם הסיסמה "נ נח נחמן מאומן". הסייד ברסלב הרב דב אודסר טען שמצא בתוך ספר שעיין בו מכתב שכתב רבי נחמן לפני יותר מ-100 שנה ובו הסיסמה "נ נח נחמן מאומן". הרב אודסר הסיק שיקבל מכתב מדבו ובו הארה רוחנית, ולטענתו מי שישיר או יאמר את הסיסמה יצליח בדרכיו ויתקרב אל הגאולה. יש גם מי שמפרשים את הסיסמה כאופן בו הרבי טען שבמדבר קטן יכול לצמוח משהו גדול, חזק ואופטימי, וגם הסיסמה מתחילה מאות אחת ומתחזקת בכל הברה, מעטים ידעו על אותו מכתב, ורק סמוך למותו הפיץ אותו הרב אודסר ברבים. דבר המכתב יצר פילוג בתוך הסידות נרסלב - יש שדחו לחלוטין את הסיפור ויש מי שהלכו אחריו וזקיקו פלג חדש תחת הסיסמה הנודעת.

בכנסיית ניקולאס הקדוש שבעיר ביסקאות רבות ומרשימות המתארות את מריה, ישו ושניים עשר שליחיו

למעלה:

רחוב לנין הוא רחובה הראשי של אומן הנמלח לאורך כשני קילומטרים ובו חנויות, גינות ויר, מתקני שעשועים לילדים ועוד

למה לא מעלים את עצמות הרב לישראל?

אחת מהשאלות שיש מקום להעלות היא מדוע לא להעלות את עצמותיו של רבי נחמן לישראל, וכך, החשיבה לכך מורכבת ממספר היבטים. היות שהרבי ורש להיקבר לצדם של 30 אלף היהודים שנטבחו במקום, אין זה יאה להוציא את עצמותיו מאומן, אם כי הועבר אליהם פשוטו כעלון מידע) שהופץ כאופן נסתר במחנה הקבר, ובו מספר יומנים וציטוטים הקוראים דווקא להעלות את עצמותיו של הרב לישראל. מצד שני, ספק רב אם שלטונות אוקראינה יהיו מוכנים לוותר על מפעל תיירותי שכזה. עיירה שכזוה בשם אומן המונה כ-100 אלף תושבים ונחשבת לכפר קטן ביחס ל-46 מיליון אזרחי המדינה, שמכניסה מדי שנה מיליוני דולרים מציבור החיירים היהודי שמגיע לפקוד את קברו של הרב.

בכל יום מימות השבוע ובו ניתן לרכוש מוצרי מזון, בידוד, הנעלה ועוד. בקצה השוק ניצבת **כנסיית ניקולאס הקדוש** (St. Nicholas Cathedral), שנבנתה בשנת 1812. זוהי כנסייה מרשימה, עשירה בפרסקאות, שממנה ניתן למנות לרחוב **רדיאנסקיה** (Radianskya) המוביל לרחובה הראשי של אומן, רחוב **לנין** (Lenin), המטופח אם כי המיושן. בתחילת הרחוב שוק מרחים קטן המונה מספר דוכנים, בייחוד ורדים בצבעים מגוונים, ובהמשכו עשרות חנויות, מספר בתי קווינו קטנים, גן שעשועים רחב ידיים לילדים ואפילו קניון קטן. באחד מכיכרות הרחוב ניצב פסלו של המהפכן הבולשביקי לנין כשהוא מנופף בידו. קצת מורד ששם הרחוב הראשי בעיר והפסל הניצב במרכזו עדיין לא הוחלפו. המדינה התנתקה מהיבטי מסד הברזל לפני יותר מ-15 שנה ומצהירה כל העת שפניה למערב ושברצונה להיחשב כחלק ממדינות אירופה המערביות. אבל מסתבר שההיסטוריה, ואולי גם ההרגל, חזקים מכל. מול פסלו של לנין נמצא בניין **המוזיאון להיסטוריה מקומית** (Local History Museum), מוזיאון קטן שמסב לכנסייה בשעת הצורך, ובו מספר מצומצם של ציורים מרי מכתולם של אומנים מקומיים. רבים מהמבקרים באומן מחליטים לנסוע ולעלות אל קברות צדיקים. במרחק מספר שעות נסיעה מאומן נמצאים חלקת הקבר של רבי ישראל בן אליעזר, הוא הבעל שם טוב, קבר הרב נתן שטרנהרץ, התלמיד האהוב והמקורב על רבי נחמן, שהיה סופרו ותיעד את מיטב אמירותיו ושיחותיו, וכן אתרים נוספים שבהם קבורים רבנים הקשורים במורשת העם היהודי. אין זה משנה אם המבקרים באומן הם חילוניים מוחלטים או דתיים אדוקים. מספר ימי שהייה במקום, ועוד בראש השנה, מספקים מרסקטיבה מעניינת על אמונה ועל התנהלות דתית מרתקת. חבל שבמקום שרק באירועים מועין אלה יודע העם היהודי לשלב ידיום, אבל בכל זאת, כפי שאמר הרב, הרי "מוכרחים להיות שמח".

◀ עמרי גלפרין – טייל, מוצא, כתב וכימאי גלופייה
galperinom@hotmail.com

◀ **למידע שימושי** ופרטים נוספים על אודות אומן ואפשרויות הטיול בה, נמדפו אל טבלת מצע שימוש בעמ' 108-109.